אמנות

מצגת מלווה תוכנית בינתחומית

למסלולי 8-10 שנות לימוד בנושא משפחה

יוסף ואחיו - המפגש במצרים

יוסף ואחיו באמנות הדורות: המפגש במצרים

מסע בינתחומי בין טקסט, צורה, אור וצבע

Gemini Notebook

ציר הזמן: ממכירת יוסף ועד למלכותו

(יוסף בן 17): החלומות והקנאה :יוסף מספר לאחיו את חלומות האלומות והכוכבים.

האחים משליכים אותו לבור בעמק דותן ומוכרים אותו לשיירת ישמעאלים/מדינים בעשרים כסף. יוסף מורד למצרים ונמכר לפוטיפר .

(יוסף בן 18): המאסר בבית הסוהר :בעקבות עלילת אשת פוטיפר, יוסף מושלך לבית

האסורים המלכותי. הוא שוהה שם במשך 12 שנים

(יוסף בן 28): חלום שרי פרעה :שר המשקים ושר האופים נאסרים ומצטרפים לבור. יוסף פותר את חלומותיהם בדיוק מוחלט.

(יוסף בן 30) :חלומות פרעה והעלייה לגדולה :פרעה חולם על הפרות והשיבולים. יוסף פותר את החלומות ומנבא 7 שנות שובע ו-7 שנות רעב. פרעה מכתיר את יוסף כמשנה למלך מצרים

יוסף בן (30 עד 37) :שנות השובע :יוסף מנהל את כלכלת מצרים ואוגר תבואה בכמויות אדירות לקראת הרעב המתקרב.

(יוסף בן 39) :המפגש והאיחוד (שנתיים בתוך הרעב) :הרעב מכה בארץ כנען. אחי יוסף יורדים למצרים לשבור בר. לאחר סדרת מבחנים שעושה להם יוסף, הוא מתוודע אליהם במילים "אני יוסף אחיכם". יעקב אבינו ובני ביתו יורדים למצרים ומתאחדים עם יוסף לאחר 22 שנות פרידה.

המפגש הראשון –יוסף מזהה את אחיו, הם לא מזהים אותו המפגש השני – יוסף מתוודע לאחיו

מערכה ראשונה: ההסתרה

קומפוזיציה

- הרעב מכה בכנען; אחי יוסף יורדים מצרימה לקנות מזון.
- יוסף (המשנה למלך) מזהה אותם – אך מתנכר.
- הוא מאשים אותם בריגול, אוסר אותם ל-3 ימים, ודורש שיביאו את בנימין.
- שמעון נשאר במאסר, השאר חוזרים עם כספם מוחבא בשקיהם, מלאי אשמה.

צבע

פסוקי מפתח:

וַיַּרְא יוֹסֵף אֶת אָחָיו וַיַּכִּרֵם
וַיִּתְנַכֵּר אֲלֵיהֶם (מ"ב, ז')
וַיֶּאֱסֹף אֹתָם אֶל מִשְׁמָר שְׁלֹשֶׁת יָמִים (מ"ב, י"ז)
אֲבָל אֲשֵׁמִים אֲנַחְנוּ עַל אָחִינוּ (מ"ב, כ"א)

מערכה שנייה: ההתגלות

אור וצל

- האחים חוזרים עם בנימין; יוסף בוחן אותם באמצעות שתילת גביע הכסף שלו באמתחת בנימין.
- יהודה מציע עצמו כעבד במקום בנימין כדי לא לצער את אביהם יעקב.
- יוסף נשבר, בוכה וחושף את זהותו: 'אני יוסף'.
- הוא סולח, מסביר שזו תוכנית אלוהית להצלה מרעב, ומזמין את המשפחה לארץ גושן.

הבעות פנים

פסוקי מפתח:

וְלֹא יָכֹל יוֹסֵף לְהִתְאַפֵּק [...]
וַיִּתֵּן אֶת קֹלוֹ בַּבְּכִי (מ"ה, א')
אֲנִי יוֹסֵף הַעוֹד אָבִי חָי (מ"ה, ג')
כִּי לְמִחְיָה שְׁלָחַנִי אֱלֹהִים לִפְנֵיכֶם (מ"ה, ה')

Gemini Notebook

אחרית הדבר: ממצרים חזרה לארץ כנען

The Museum Canvas.

1. איחוד המשפחה בארץ גושן

יעקב ומשפחתו יורדים מצרימה וזוכים למקום מגורים מיוחד בשלום ובשלווה.

2. 80 שנות מלכות

לאחר פטירת יעקב, יוסף ממשיך לשלוט במצרים וחי חיים ארוכים ומשמעותיים.

3. השבועה האחרונה

לפני מותו, יוסף משביע את אחיו להעלות את עצמותיו לארץ ישראל בעת יציאתם ממצרים.

4. קבר יוסף בשכם

על פי המסורת היהודית, מקום קבורתו שוכן בבלאטה אל-בלד, בפאתיה הדרום-מזרחיים של העיר שכם.

Gemini Notebook

ארבעת "משקפי ההתבוננות" באמנות (ארגז הכלים שלנו)

קומפוזיציה (Composition)

הדרך שבה האמן מסדר דמויות, חפצים ומרחב. הסידור מושך תשומת לב ומסייע בהבנת החשוב ביצירה.

מה נמצא במרכז? מה בולט? איך הדמויות ממוקמות זו ביחס לזו?

אור וצל (Light & Shadow)

שימוש באזורים מוארים וכהים להדגשת פרטים, יצירת אווירה והשפעה רגשית.

איפה האור והצל? על מה האור ממקד את מבטנו?

הבעות פנים (Facial Expressions)

האופן שבו פני הדמויות מבטאים רגש, חושפים יחסים פנימיים וקונפליקטים.

מה הדמות מרגישה? מה בהבעה מסגיר את עולמה הפנימי?

צבע (Color)

בחירת גוונים שמשפיעה על האווירה, התחושה והמשמעות הסמויה של הסצנה.

אילו צבעים בולטים? איזו תחושה הם יוצרים? מה הם מרמזים על הדמויות?

Gemini Notebook

ציור 1

האחים לפני יוסף - פרנץ אנטון מאולברטש, צייר אוסטרי, 1724- 1796
המוזיאון לאמנות יפה, בודפסט, הונגריה

גלריה 2: פרנץ אנטון מאולברטש – הדרמה הקלאסית (1724-1796)

היצירה: „האחים לפני יוסף"
(The Brothers Before Joseph)

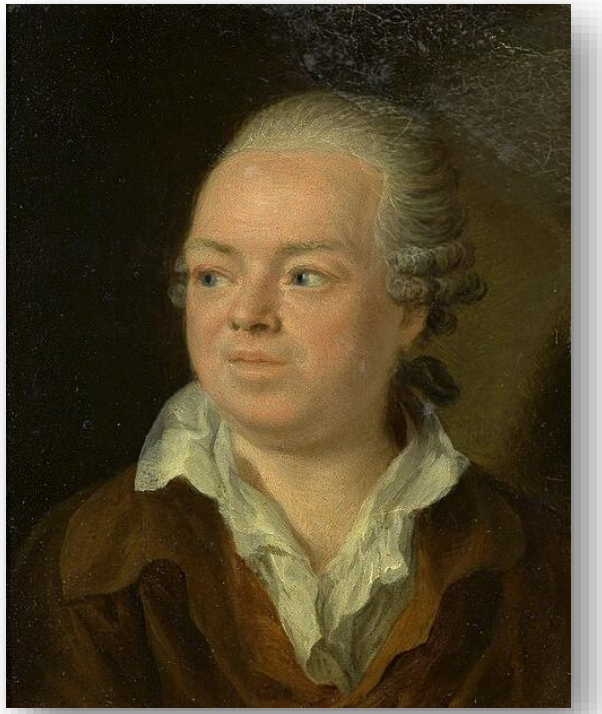
האמן: פרנץ אנטון מאולברטש, צייר אוסטרי בולט מתקופת הבארוק המאוחר.

מיקום היצירה: המוזיאון לאמנות יפה, בודפסט, הונגריה.

התבוננות דרך העדשות:
שימו לב לאופן שבו הצבע השמן העשיר והעמוס של התקופה (צבע) בשילוב העמדת הדמויות התיאטרלית (קומפוזיציה והבעות פנים) לוכדים את רגע ההכנעה של האחים מול יוסף השליט.

Gemini Notebook

Franz Anton Maulbertsch (7 June 1724 – 8 August 1796) was an Austrian painter and engraver, one of the most renowned exponents of Rococo painting

https://www.hofesh.org.il/freeclass/parashat_hashavua/07/05_vaigash/1.html

ויגש סיפור יוסף ואחיו דרך האמנות

ציור 2

הציור המפורסם של גוסטב דורה המתאר את יוסף ואחיו הוא "יוסף מתוודע אל אחיו ידוע גם כ"יוסף מגלה את זהותו לאחיו

פרטים על היצירה

תיאור האירוע :הציור מבוסס על ספר בראשית, פרק מ"ה, הרגע שבו יוסף המשנה למלך מצרים אינו יכול עוד להתאפק, בוכה בקול, וחושף את זהותו האמיתית לפני אחיו המופתעים.

שנת יצירה :נוצר סביב שנת 1880 כחלק מסדרת תחקירי ועבודות התנ"ך המפורסמות של דורה ("גלריית התנ"ך").

טכניקה :תחריט מעץ (חיתוך עץ).

יוסף חושף את זהותו לאחיו, ציור מאת גוסטב דורה

ציור 2

יוסף חושף את זהותו לאחיו, ציור מאת גוסטב דורה

גלריה 3: גוסטב דורה (1880) – האב הרוחני של הדרמה החזותית

שנות חייו:

וז׳ומה, 1832–1883 (צרפת). צייר, פסל ומאייר יוצא דופן.

ילד פלא:

הפגין כישרון פנומנלי מגיל צעיר, וכבר בגיל 15 עבד כמאייר מקצועי בפריז.

היקף היצירה:

למעלה מ-10,000 איורים בטכניקת תחריט מעץ (חיתוך עץ), שהופצו להמונים בזכות טכנולוגיות דפוס מתקדמות.

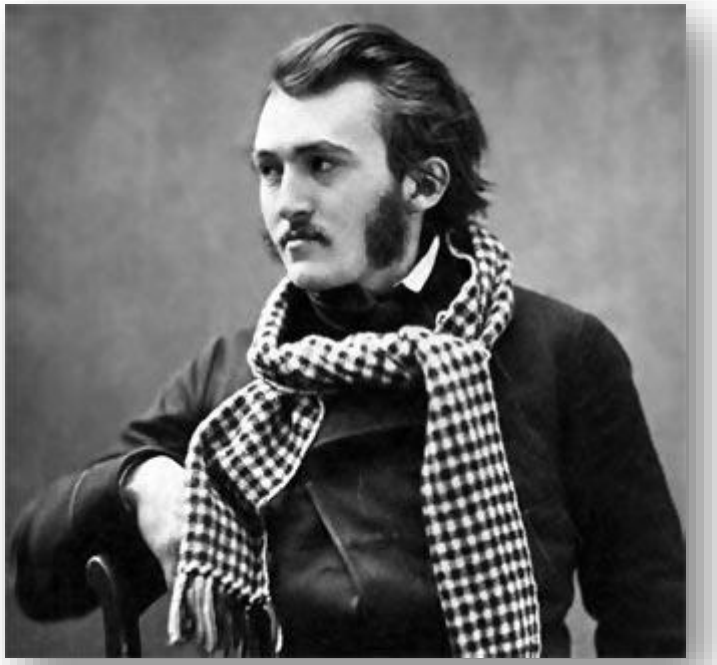
קלאסיקות עולמיות:

העניק חיים לספרות הגדולה ביותר – התנ"ך, "הקומדיה האלוהית" של דנטה, "דון קישוט", "גן העדן האבוד", ואגדות ילדים.

השפעה קולנועית:

סגנונו השפיע ישירות על במאי הקולנוע הראשונים, ועד היום מעצב את האסתטיקה של סרטי הוליווד, פנטזיה וקומיקס.

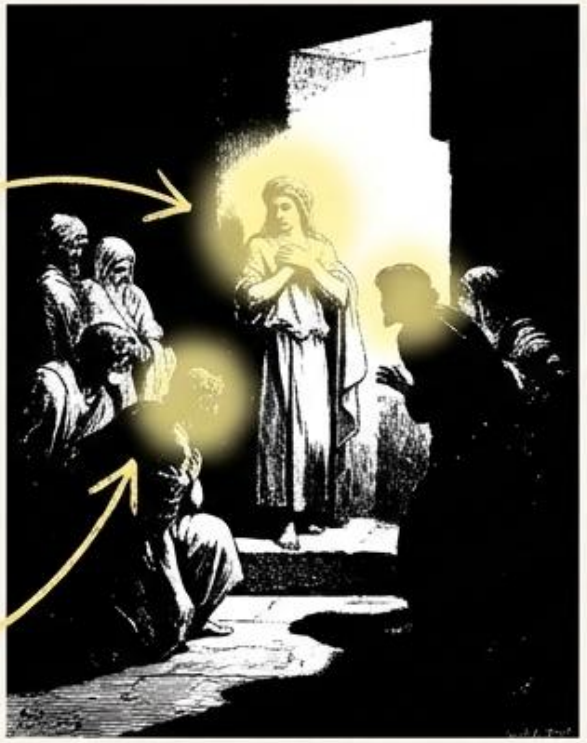
Gemini Notebook

גוסטב דורה (Gustave Doré) היה אמן הדפס, צייר, פסל ומאייר צרפתי יוצא דופן שחי במאה ה-19 (1832–1883) הוא נחשב עד היום לאחד המאיירים הגדולים והמשפיעים ביותר בהיסטוריה, בעיקר בזכות סגנונו הדרמטי והמלא ברגש. הוא מוכר בעיקר בזכות היקף יצירתו העצום בתחום חיתוכי העץ ששימשו לאיור יצירות מופת מהספרות הקלאסית, ובראשן התנ"ך (תרגום וולגטה) והקומדיה האלוהית של דנטה.

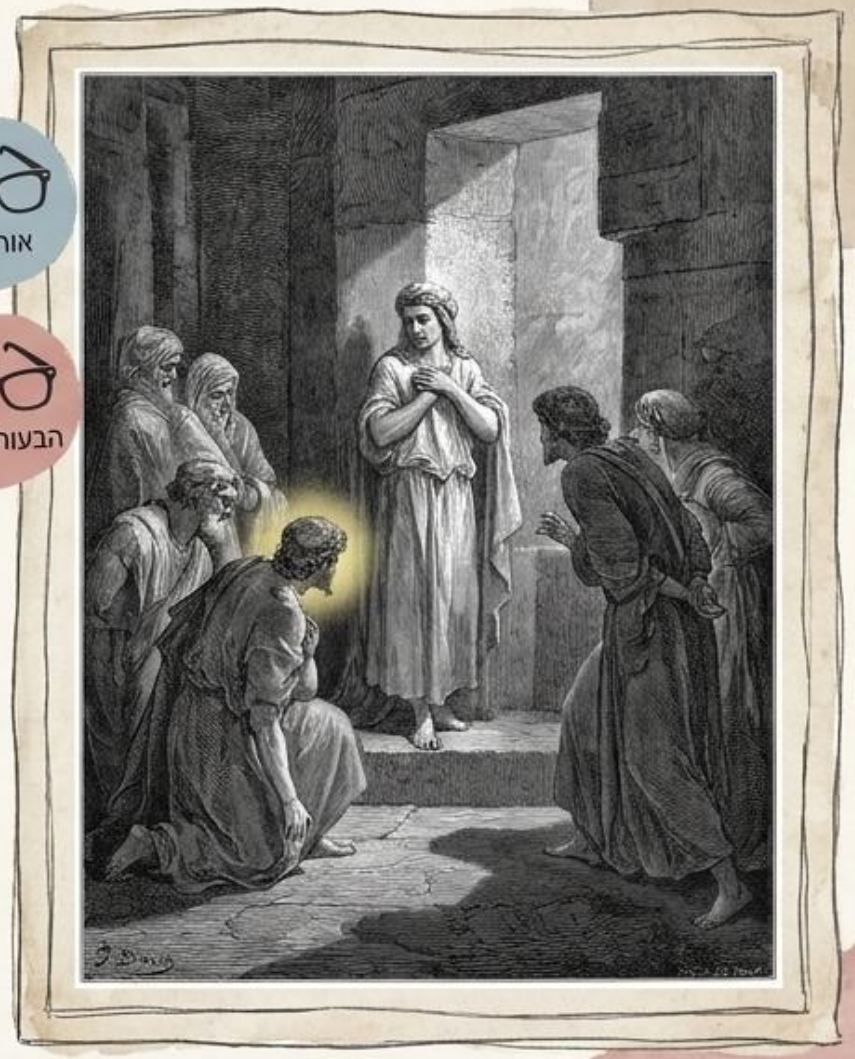
במהלך חייו יצר דורה למעלה מ-10,000 איורים. כדי לאפשר את הפצתם ההמונית, נעשה שימוש בטכנולוגיות דפוס מתקדמות לזמנן

ניתוח חזותי: מפת האור והצל של דורה

קונטרסט דרמטי (רומנטיזם):
משחקי אור וצל קיצוניים. האור מכה ישירות על יוסף, בעוד שאר החדר נבלע באפלה. זה יוצר תחושה "קולנועית" של רגע השיא – שבירת ההסתרה.

הבעות פנים דרמטיות:
ההצללה הכבדה מעמיקה את קווי הפנים של האחים, ומעצימה את תחושת ההלם, הפחד והבלבול ברגע שבו יוסף בוכה וחושף את זהותו.

Gemini Notebook

גלריה 3: דרמה בצבעי שמן

קומפוזיציה של כניעה

האחים מתוארים בתנוחות של השתחוויה וכניעה גופנית, מה שממחיש את הפער המעמדי העצום ואת התגשמות חלומותיו של יוסף מהעבר.

צבעוניות חמה ומתוחה

שימוש מיומן בצבעים חמימים ועשירים המאפיינים את סוף המאה ה-18, המייצרים תחושה של דרמה אנושית צפופה ורגש מתפרץ, בניגוד לקרירות של ארמון מצרי.

Gemini Notebook

לפניכם מוצגות יצירות נוספות המתארות ומנציחות את המפגש בין יוסף ואחיו.

התבוננו ביצירות הנוספות וגלו כיצד אמנים שונים מפרשים את אותו סיפור מקראי ומבטאים בדרכים חזותיות מגוונות את הדמויות ,הרגשות והרגעים המשמעותיים בו.

ציורים נוספים - המפגש בין יוסף ואחיו

ציור 3

יוסף מתוודע לאחיו
פטר פון קורנליוס, צייר גרמני, 1783-1867
הגלריה הלאומית, ברלין, גרמניה

פטר פון קורנליוס היה צייר גרמני ומנהיג תנועת הנזארים (Nazarenes) שביקשה להחיות את אמנות הציור הדתית והמונומנטלית

ציור 4

בביליה היסטוריאל הגדת סרייבו ציור משנת 1350

הציורים המרהיבים בזהב, כחול, תכלת וירוק עמוק, תוך שימוש במינרלים נדירים, היו ידועים לחוקרים דווקא מהתרבות הנוצרית, ואף הזכירו במעט את הקישוטיות האיסלמית של ימי הביניים מה שיכול לסמל את הרב תרבותיות שהיתה נחלת תור הזהב של יהודי ספרד קודם לגזירות הגירוש

ציור 4

בביליה היסטוריאל הגדת סרייבו ציור משנת 1350

גלריה 1: הגדת סרייבו (1350) – "המוונה ליזה של בוסניה"

מסע הישרדות:
נוצרה בברצלונה ב-1350, שרדה את גירוש ספרד, הגיעה לבוסניה והוסתרה באומץ מידי הנאצים.

מקום משכנה:
נמכרה ב-1894 עקב קשיים כלכליים למוזיאון הלאומי בסרייבו. כיום מוצגת בחדר מאובטח ונחשבת לאוצר לאומי שערכו לא יסולא בפז.

מבנה ההגדה:
- חלק א': 34 דפי איורים של סיפורי התורה (מבריאת העולם עד ההכנות לפסח).
- חלק ב': נוסח ההגדה בליווי איורים.
- חלק ג': מחזור פיוטים ותפילות לפסח (נהוגים בספרד).

החומר:
נכתבה על עור מולבן עם איורים מרהיבים משובצים בצבעי זהב טהור.

Gemini Notebook

אנטומיה של קומפוזיציה גותית
(הסדנאות של ברצלונה, המאה ה-14)

1. חלוקה רגיסטראלית ומבנה אדריכלי:
המרחב מחולק לרצועות אופקיות (רגיסטרים).
הדמויות ממוסגרות באלמנטים אדריכליים גותיים
המדמים פנים של קתדרלה.

2. היררכיה מרחבית: יוסף
מקבל מיקום מרכזי וסמכותי, לבוש בפאר לעומת
אחיו הכפופים.

3. תנוחות מתעקלות (S-Curve):
תנועה מעודנת, לא נוקשה, קפלי בגדים היוצרים
מקצבים ליניאריים שמובילים את העין.

4. מרחב ופרספקטיבה עמומה:
היעדר פרספקטיבה מדעית. רקע שטוח מדפי זהב
המעניק ממד נצחי. ציור שולחן מ"מבט ציפור".

5. דרמה קומפוזיציונית:
שימוש בידיים פתוחות ומושטות מעל השקים
וקווי מבט מצטלבים ליצירת מתח.

Gemini Notebook

גלריה 1: "המונה ליצה של סרייבו"

הגדת סרייבו, 1350

מסע בזמן:
נוצרה ב-1350 בברצלונה, שרדה את גירוש ספרד והוסתרה מהנאצים. היום מוצגת בחדר מאובטח במוזיאון הלאומי בסרייבו, בוסניה.

חומר ורוח:
נכתבה על עור מולבן ומשובצת באיורים מרהיבים בצבעי זהב טהור.

תוכן:
החלק הראשון מכיל 34 דפים ובהם איורי סיפורי התורה מבריאת העולם ועד ירידת יעקב ובניו מצרימה וחלוקת חרוסת.

Gemini Notebook

ניתוח חזותי: הסצנון הבינלאומי

חלוקה רגיסטראלית ומבנה אדריכלי:
המרחב מחולק לרצועות אופקיות. מסגרות עם קשתות מחודדות יוצרות סדר כרונולוגי ברור ודימוי של פנים קתדרלה.

תנוחות מתעקלות (S-Curve):
הדמויות אינן נוקשות. קפלי הבגד הבגדים יוצרים קווים זורמים בצורת האות S, המוליכים את העין למוקד ההתרחשות.

פרספקטיבה עמומה:
רקע שטוח ועיטורי זהב המנתקים את הסצנה מזמן ומקום, ומעניקים לה ממד שולחן הסעודה מצויר מ"זווית ציפור" כדי להציג את כל הכלים.

דרמה קומפוזיציונית:
שפת גוף וידיים מושטות בתדהמה מעל השקים יוצרות מוקד מתיחה דרמטי.

Gemini Notebook

ציור 5

יוסף חושף את זהותו לאחיו במיוליקה בבית גתה

ציור 6

יוסי רוזנשטיין (נ. 1950) - 'יוסף ואחיו' - ציור גדול, שמן על בד

הציור "יוסף ואחיו" של האמן יוסי רוזנשטיין מציג רגע הגילוי שבו האחים עומדים בפני יוסף, מבלי לדעת שזה הוא. הדמויות מיוצגות כפסלי עץ ומתכת. דמותו של יוסף המחזיק את הגביע. הציור ממחיש את המתח הרגשי והדרמה שבסיפור, תוך שמירה על פרטים מדויקים המוסיפים למורכבות הרגשית של הסצנה.
השימוש בצבעים חמים וקרים, יחד עם העיצוב המדויק של הרקע, יוצר תחושת עומק וממדי זמן, כך שהצופה מרגיש כאילו הוא נוכח ברגע הזה. דרך הציור, רוזנשטיין מצליח לתפוס את המתח המורכב שבין האחים, יוסף והסיפור התנ"כי כולו.

גלריה 4: יוסי רוזנשטיין – חומר, צבע ומודרניזם

הסצנה:
רגע הגילוי שבו האחים עומדים בפני יוסף, המחזיק את גביע הכסף, טרם זיהויו.

חומרים כהבעה (העדשה המודרנית):
הדמויות מיוצגות כפסלי עץ ומתכת חסרי פנים מסורתיות. למרות היעדר המימיקה הטבעית, הקומפוזיציה שומרת על מורכבות רגשית ומתח אדיר בין הדמויות.

מתח צבעוני (Color Tension):
שימוש מכוון בפלטת צבעים המשלבת גוונים חמים וקרים.
הניגודיות הצבעונית יחד עם עיצוב הרקע יוצרת עומק פיזי וממד זמן כפול, השואב את הצופה לתוך נוכחות חיה ברגע התנ"כי.

Gemini Notebook

ציור 7

Joseph recognized by his brothers

1789 Charles Thevenin

ארבעה תצוגות, סיפור אחד

	1. הגדת סרייבו (1350)	2. פ.א. מאולברטש (1796)	3. גוסטב דורה (1880)	4. יוסי רוזנשטיין (מודרני)
				
תקופה / סגנון	גותי מאוחר (קדושה וסדר)	קלאסי-אירופאי (ציור שמן מסורתי)	רומנטיזם (דרמה וקולנועיות)	מודרניזם סוריאליסטי (חומר וזמן)
טכניקה	עור מולבן וזהב (כתב יד)	שמן על בד	תחריט עץ (שחור לבן)	ציור המדמה עץ ומתכת
מוקד רגשי	סדר אלוהי והיררכיה	כניעה והגשמת החלום	הלם, פחד ושבירת ההסתרה	נוקשות, מתח וריחוק

אף אמן אינו "מעתיק" את הפסוקים; כל אחד מהם מתרגם את רגש האשמה, הגילוי והסלחה דרך המשקפיים הייחודיים של תקופתו.

Gemini Notebook

קנבס נצחי (סיכום)

סיפור יוסף ואחיו הוא סיפור אוניברסלי של הסתרה, אשמה, שבירה ופיוס.

ראינו כיצד טקסט מקראי אחד מתעורר לחיים שוב ושוב, בכל דור מחדש, בשפה החזותית הייחודית לו: מהקדושה הגותית של הגדת סרייבו, דרך הדרמה הקלאסית והקולנועית של דורה ומז ומאולברטש, ועד לפירוק החומרי המודרני של רוזנשטיין.

האמנות אינה רק מאיירת את התנ"ך – היא מפרשת אותו.

Gemini Notebook

אחרית דבר: מן הציור אל האדמה

"לפני מותו, השביע יוסף את אחיו להעלות את עצמותיו לארץ ישראל."

- ✓ לאחר המפגש המטלטל, משפחת יעקב יורדת מצרימה ומתיישבת בשלווה בארץ גושן.
- ✓ יוסף שולט במצרים 80 שנה, אך לעולם לא שוכח את מקורותיו.
- ✓ על פי המסורת, **קבר יוסף** ממוקם **בבלאטה אל-בלד**, בפאתיה הדרום-מזרחיים של העיר שכם.

סיפורם של יוסף ואחיו החל בקרע, קנאה והסתרה – אך הסתיים באיחוד, סליחה והבטחה היסטורית שמשיכה להדהד באמנות, בטקסט ובאדמה עד ימינו.

Gemini Notebook